

ԿՐՈՆԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՇԱՀԷ ԱՐՔԵՊԻԿՈՊՈՍ ԱԺԷՄԵԱՆ

«ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ ՅԻՍՈՒՄԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ»

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մեծ ուրախությամբ մուկր ստացանք Հայաստանի Աստուածաշնչային Ընկերության մոր հրատարակած այն թարգմանությունը, գեղեցիկ կազմով ճոխ հատոր մը: «Ներկայ թարգմանության մասին» տրուած առաջին բացատրություններն իմացանք, թե «Արեւելահայերէն այս Նոր Կտակարանը արեւմտահայերէն մորազոյն թարգմանության վերածում-փոխադրութիւնն է»: Իսկ արեւմտահայերէն թարգմանության մասին էջատակին մշտած է, թե «Աստուածաշունչ Նոր Կտակարան Յիսուսի Քրիստոսի» հրատարակութիւնն է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, գործակցությամբ Լիբանանի Ս. Գրոց Ընկերութեան, Ամթիլիաս, 1996 թ.»:

Կարդացիք մոր թարգմանության իւրայատկութիւններու մասին տրուած երկար բացատրութիւնները, ուրախացանք, որ արդի հասկմայի հայերէնով մոր թարգմանութիւն մը ունինք՝ հիմնուած յունարէն բնագիրի վրայ, եւ սկսանք կարդալ այդ թարգմանութիւնը: Տակ տակի դիրք Ս. Գրոց Ընկերութեան յունարէն բնագիրը (Nestle-Aland Greek-English New Testament) եւ հայերէն գրաբար թարգմանութիւնը, տող առ տող (interlinear), աւելցուցինք երրորդ տող մը՝ մոր թարգմանութիւնը: Յունարէնն ու գրաբարը սկսանք բաղդատել մոր թարգմանության հետ: Սկսանք քննել յունարէն բնագիրի կապը մոր թարգմանության հետ: Առաջին իսկ բառերէն ցնցիչ եղաւ մեր զարմանքը.

1.1 Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαυὶδ υἱοῦ Ἀβραάμ.

1 Գիրք ծննդեան Յիսուսի Քրիստոսի որդւոյ Դաւիթի որդւոյ Աբրահամու:

1 Այս է Հիսուս Քրիստոսի՝ Դաւիթի որդու՝ Աբրահամի որդու ազգաբանությունը.

Աւետարանիչը կը ներկայացնէ իր Աւետարանը իբրեւ Գիրք ծննդեան, որ ուղիղ թարգմանութիւնն է յունարէնին: Նոր թարգմանութիւնը կ'անգիտանայ «Գիրք» բառը, որ կը յատկանշէ ամբողջ Աւետարանը եւ կը սկսի Աւետարանը «Այս է» յաւելեալ բացատրությամբ եւ մեզի կը հրամցնէ «ազգաբանութիւն» բառը, որ գոյութիւն չունի ո՛չ յունարէն, եւ ո՛չ ալ գրաբար բնագիրներուն մէջ: Ըստ Էդ. Աղայանի «Արդի հայերէնի բացատրական բառարան»-ին, այս բառի իմաստն է «ժողովուրդների՝ ցեղերի միջեւ եղած տարբերութիւններն ու դրանց պատճառներն ուսումնասիրող գիտութիւն»: Յունարէն γενέσεως բառին եւ ամոր գրաբար ծննդեան թարգմանության

թելադրանքնով ճշգրիտ թարգմանություն մը պիտի ըլլար «*Ճանդարանութեան գիրք*» թարգմանել, ինչպէս ըրած են անգլերէնի եւ ֆրանսերէնի թարգմանողները. «The book of the genealogy» (Nestle-Aland Greek-English New Testament) կամ «Le livre de la Genèse de...» (La Bible de Jerusalem):

Յաջորդ համարին մէջ, յունարէն 'Αβραάμ ἐγέννησεν τὸν 'Ισαάκ, հին թարգմանութեամբ՝ Աբրահամ ծնաւ զԻսահակ. մոր հրատարակութիւնը կը թարգմանէ «*Աբրահամը ծնեց*»: Այսօրուան արեւելահայերէնով, ծնեց բառը կը հասկցուի, թէ Աբրահամ ծնունդ տուաւ Իսահակի, իբրեւ մայր, որովհետեւ կ'ընէ, որ ծնունդ կուտայ եւ ոչ թէ հայրը: Երրորդ տունին մէջ 'Ιούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν Φάρες καὶ τὸν Ζάρα ἐκ τῆς Θαμάρ յունարէն բնագիրը թարգմանուած է «*Հուդան իր Թամար կ'ընեց Փարեսին ու Զարային*»: Հիմնադրող համարին մէջ, յունարէն Σαλμὼν δὲ ἐγέννησεν τὸν Βόες ἐκ τῆς 'Ραχάβ բնագիրը թարգմանուած է «*Սալմոն իր Ռախաբ կ'ընեց Բաաօսին*»: Ի՞նչպէս հասկնալ մոր այս թարգմանութիւնը, ուր ծնողը, այսինքն ծնեց բային տէրը Յուդան է, եթէ ոչ, որ Յուդան իր Թամար կ'ընեց մէկ կը ծնի իր զաւակները եւ Սալմոն է, որ Ռաքաբէն կը ծնի Բաաօսին:

Նայեցանք King James II Version-ին եւ գտանք ծնեց բառին հետեւեալ թարգմանութիւնը «Abraham fathered Isaac, and Isaac fathered Jacob... Judah fathered Pherez and Zarah out of Tamar...»:

Դիմեցինք Անյնպէս The Oxford Annotated Bible-ին եւ գործածուած գտանք հայր բառը «Abraham was the father of Isaac»: Նոյնպէս կը թարգմանեն The New International version ամերիկեան հանրածանօթ թարգմանութիւնը, ինչպէս նաեւ վերոյիշեալ Nestle-Aland Greek-English New Testament-ը: Ուրեմն յունարէն ἐγέννησεν բառին արեւելահայերէն թարգմանութիւնը պիտի ըլլար «*հայր եղաւ*», հետամալով գրաբար ծնաւ բառէն, որովհետեւ ան ունի յունարէն բառին ճշգրիտ իմաստը, որ է «*հայր եղաւ*»:

Նոր թարգմանիչը ունի նաեւ տառադարձութեան հարց: Ա. 5 համարի 'Ραχάβ բառը կարելի չէ տառադարձել Ռախաբ-ով: Ոսկեդարէն սկսեալ յունարէն (x) տառը փոխադարձուած է հայերէն (ք) տառով, ինչպէս Χριστός-ի պարագային՝ Քրիստոս: Բայց զարմանալի է, 'Ραχάβ-ը դարձնելով Ռախաբ, տառադարձութեան մոյն սկզբունքին ինք եւս չի հետեւիր, երբ մոյն Ա. գլուխի իններորդ համարին մէջ, թարգմանիչը յունարէն 'Αχάζ բառը թարգմանած է Աքազ, ըստ տառադարձութեան սկզբունքին:

Նոյն տառի երկու տարբեր տառադարձութիւններու կը հանդիպինք նաեւ «*Յ*» տառի պարագային: Ա. 5 -ի յունարէն 'Ιεσσαί անունը մեր հայրերը թարգմանած են Յեսսէ, իսկ մոր թարգմանիչը՝ Հեսսեին: Սակայն Ա. 8-ի յունարէն 'Ιωσσαφάτ անունը թարգմանուած է «*Յոսաֆատ*», մինչդեռ հիմերը թարգմանած են «*Յովսափաթ*»:

Ա. 5 համարին մէջ, յունարէն «հ» հնչուող նշանը ճշգրիտ տառադարձութեամբ դարձած է «հ», ինչպէս յունարէն 'Ροῦθ անունի պարագային՝ Հոուր: Իսկ 'Ραχάβ անունի պարագային՝ ճոր թարգմանիչը ունի Ռախաբ, փոխանակ Հոաքաբ-ի:

Ա. 9-ի յունարէն 'Ιωαθάμ անունի պարագային, ճոր թարգմանիչը, որ հիմնապէս կ'անգիտանայ գրաբար բնագիրը, ուր յունարէնը թարգմանուած է Յովաթամ, կը թարգմանէ Յոաթամ, չանդարդառնալով թէ յունարէն 'Ιω-ն դարձած է Յով, ինչպէս Ա. 10-ի Յովսիա, Յակովբ եւ Յովսէփ անուններու պարագային, զորս ճոր թարգմանիչը վերածած է Յոսիա-յի, Հակոբ-ի, Հովսէփ-ի եւ Իոսիա-ի:

Յատուկ անուններու տառադարձումներուն մէջ կան նաեւ այլ անփութութիւններ, որոնց կ'անդարդառնանք իրենց տեղը:

Երբ կը վերջանայ ծանոթանութիւնը եւ կը սկսի Յիսուսի ծնունդի պատմութիւնը, կը թուի, թէ ճոր թարգմանիչը հակույժ ունի Մարիամ Աստուածածինը նախ նշանելու եւ ապա՝ անպայման ամուսնացնելու Յովսէփի հետ: Նպատակին հասնելու համար, ան կ'այլափոխէ յունարէն բառերու իմաստը:

Ա. 19-ի Յովսէփի յունարէն բնորոշումը օձնոր օստի՛ճ կը նշանակէ այր ճորա: Թարգմանիչը յունարէն օձնոր բառը եւ անոր գրաբար այր բառը, որ կը նշանակէ ամուսին, թարգմանած է նշանած: Նախորդ համարին մէջ, Աւետարանիչը գրած էր *πρίν ἢ συνελθεῖν*, որով ըսել ուզած էր մինչ չեւ եկեալ առ միմեանս, ինչպէս թարգմանած են ոսկեդարեան մեր թարգմանիչները, այսինքն թէ Մարիամի այրը, ամուսնութենէն առաջ գիտցաւ, որ իր կինը յղացած է իրենց կենակցութենէն առաջ:

Ա. 16 համարը բնութագրած էր Յովսէփը իբրեւ *τὸν ἄνδρα Μαρίας*, որուն գրաբար ճշգրիտ թարգմանութիւնն է զայրն Մարեամայ, զոր պէտք է հասկնալ այր մարդը, որուն խաւսեցեալ զՄարիամ կոյս, այսինքն, խոստացուած է «Մարիամ կոյսը», յորմէ ծնան Յիսուս, այսինքն՝ յորմէ ծնաւ Յիսուս, որ անուանեցաւ Քրիստոս: Այստեղ ունինք երկու հարցեր՝ բնագրական եւ աստուածաբանական: Ոսկեդարեան հայերէն թարգմանութիւնը կատարուած է յունարէն բնագիրէ մը եւ հաւատարիմ մնացած է անոր բոլոր մրթութիւններուն: Յունարէն այդ բնօրինակը Ա. Գրոց Ընկերութեան հրատարակած յունարէն Նոր Կտակարանի բնագիրէն տարբեր է: Ա. Գրոց Ընկերութեան հեղինակները չեն անգիտացած յունարէն ձեռագիրներով պահուած բնագիրները, այլ էջատակին ամփոփած են անոնց տարբերութիւնները: Նոր թարգմանիչը բոլորովին անգիտացած է հայերէն առաջին թարգմանութիւնը եւ անոր յունարէն բնօրինակը: Նոր Կտակարանի յունարէն բնագրագիտութիւնը այնքան յառաջացած է, որ շատ դիւրին է գիտնալ թէ հայերէն առաջին թարգմանութեան յունարէն բնագիրը ձեռագրային որ խումբին կը պատկանի: Բաւ է աչքի առջեւ ունենալ Գերմանիոյ Մոնաստեր համալսարանի Նոր Կտակարանի ինստիտուտի գիտական հրատարակութիւնը՝ Nestle-Aland Greek-English New Testament-ը: Այսպէս, Ա. 16 համարի հայերէն բնագիրը թարգմանութիւնն է յունարէն բնօրինակի մը հետեւեալ ընթերցումով. *ὡς μνηστευθεῖσα παρθένος*

Μαριάμ ἐγέννησεν Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν: Թումարէն այս ընթերցուածը, որուն բառացի թարգմանութիւնն է գրաբար վերոյիշեալ ընթերցուածը, կը պատկանի յումարէն Թ Բ¹³ it ձեռագիրներուն: Տասներորդ դարու յումարէն Թ ձեռագիրը կը գտնուի Տփղիսի ձեռագրաց իմաստոսութիւն մէջ, համար 28: Բ¹³ կը լդէ յումարէն ձեռագիրներու ընտանիքի մը, իսկ it՝ հին լատիներէն խոսք մը ձեռագիրներու: Հարցը παρθένος կոյս բառի մասին է, որը կը գտնուի յումարէն որոշ ձեռագիրներու մէջ, որոնցմէ եղած պէտք է ըլլայ մեր թարգմանիչներու թարգմանած նախօրինակը:

Գրաբար թարգմանութիւնը հիմնուած է աւանդութեան մը վրայ, ուր շեշտուած է Քրիստոսի կուսական ծնունդը: Այդ շեշտաւորումը Մատթէոս Աւետարանիչի կատարածն է, որովհետեւ անոր նպատակն է հաստատել, թէ Քրիստոս «լրումն է օրինաց եւ մարգարէից»: Հաստատելու համար կուսական ծնունդը, աւետարանիչը Ա. 23-ին մէջ կը մէջքերէ Եսայի մարգարէն.

‘Ι δού ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱόν,

καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἑμμανουήλ,

Ահա կոյս յղացի եւ ծնցի որդի եւ կոչեցեն զանուն նորայ Եմմանուէլ, որ թարգմանի՝ ընդ մեզ Աստուած:

Կը զարմանաք, թէ հայ թարգմանիչ մը տուած ըլլայ իր նախնորութիւնը Ս. Գրոց Ընկերութեան այն գիտնականներուն, որոնց համար Մարիամի անունին կցուած կոյս բառը անընդունելի է, որովհետեւ Մարիամի սրբութիւնը, կուսութիւնը, բարեխօսութիւնը կորսնցուցած են իրենց հնադարեան իմաստը այդ գիտնականներուն համար:

Այնքան աշխարհականացած է Քրիստոսի մարդեղութեան խորհուրդի պատմութիւնը, որ Ա. 16 համարը, թարգմանուած է այսպէս. «Հակոբը ծնեց Հովսեփին, որը Մարիամի նշանածն էր, եւ Մարիամից ծնվեց Հիսուսը, որ անվանվեց Քրիստոս»:

Թիսուսի ծննդեան պատմութիւնը կը վերածուի ամուսնութեան մը պատմութեան, որ կը վերջանայ ապահարգանով:

Այսպէս, Ա. 19 համարին մէջ կը գտնենք հետեւեալը. «այլ մտածեց լռելայնս հետ վերցնել նշանը»: Ս. Գրոց Ընկերութեան հրատարակած յումարէն բնագիրն է ἀπολῦσαι αὐτήν, որուն գրաբար թարգմանութիւնն է արձակել զնա, այսինքն տուէն դուրս հանել: Յաջորդ նախադասութիւնը շարունակութիւնն է նոյն թելադրութեան, այսինքն քեզ մօտ պահել քու կինդ. զայն մի՛ արտաքսեր. մի՛ փոթոթի՛ս παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναικὰ σου զոր մեր նախնիք հաւատարմօրէն թարգմանած են «մի՛ երկնչիր առնուլ առ քեզ զՄարիամ կին քո»: Իսկ նոր թարգմանութիւնը այստեղ եւս կը ստեղծագործէ. «մի՛ վախեցիր ամուսնանալու նշանածիդ՝ Մարիամի հետ»:

Մատթէոսի առաջին գլուխը կը շարունակուի նոյն ձեռքով: Ա. 22 համարին մէջ յումարէն γέγονεν բայը, որ կը նշանակէ եղել, այսինքն «տեղի ունեցաւ», «կատար-

ուեցաւ», թարգմանուած է «*պատահեց*»: Նոյնպէս յունարէն 'նա πλερωσθή բայը, հին թարգմանութեամբ զի 199ի, այսինքն «իրականանայ», «իրականութիւն դառնայ», նորին մէջ թարգմանուած է «*որպէսզի կատարվի*»:

Ա. 23 համարին մէջ, καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ 'Εμμανουήλ, յունարէնը, որ հին թարգմանութեան մէջ հաւատարիմ մնացած է յոյն բնագիրին, կոչեցեն զանուն նորա Եմմանուէլ, նորին մէջ կորսնցուցած է զանուն բառը եւ բաւականացած է «*կոչել*» բայով. «*Արան պիտի կոչեն Հմմանուէլ*», մինչդէռ յաջորդ նախադասութեան մէջ պահած է «անուն» բառը. ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ 'Ιησοῦν, նորը թարգմանուած է «*որի անունը Հիսուս դրեց*»:

Ա. 24 համարին մէջ παρέλαβεν τὴν γυναικα αὐτοῦ յունարէնը, գրաբար թարգմանութեամբ «առ յինքն զկին իր», դարձած է «*ամուսնացաւ իր Աշանածի՝ Մարիամի հետ*»: Նոյն յունարէն բնագիրը Nestle-Aland-ի մօտ թարգմանուած է. «he took his wife» New International Version-ի մօտ՝ «took Mary home as his wife» եւ Bible de Jérusalem-ի մօտ՝ «il prit chez lui sa femme»: Ոչ մէկ հեղինակաւոր օտար թարգմանութիւն չի՝ խօսիր ամուսնութեան մասին, միայն մին աւելցուցած է Մարիամ անունը եւ երեքն ալ նոյն իմաստը ունին, այսինքն թէ Յովսէփ, որ կը մտածէր լքել յղացած իր կինը, հնազանդեցաւ հրեշտակի հրամանին: Ան հասկցաւ, թէ իր Մարիամ պիտի ունենայ կուսական ծնունդ, որովհետեւ ան յղացած է Ս. Հոգիով: Յովսէփի պարտականութիւնն է իր տան մէջ պահել Մարիամ եւ ծնելիք մանուկը՝ յարգելով անոր կուսութիւնը: Քրիստոնէայ բոլոր Եկեղեցիները, որոնք մասնակցած են Եփեսոսի ժողովին եւ ընդունած են անոր որոշումները, այսպէս հասկցած են Մատթէոսի Աւետարանին առաջին գլուխը:

(Ծարունակելի)